

Van Nes

TWEEËRLEI RECHT

OF

Engeland en Transvaal.

LEERREDE.

uitgesproken 15 October 11., in de Noorderkerk

DOOR

Dr. H. M. VAN NES.

De opbrengst zal worden gestort in de kas van „HET ROODE KRUIS.”

ROTTERDAM. — J. M. BREDÉE.

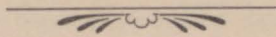
1899.

246 3

TWEEËRLEI RECHT

OF

Engeland en Transvaal.

LEERREDE,

uitgesproken 15 October 11., in de Noorderkerk

DOOR

Dr. H. M. VAN NES.

De opbrengst zal worden gestort in de kas van „HET ROODE KRUIS.”

ROTTERDAM. — J. M. BREDÉE.

1899.

Een welwillend hoorder gaf mij den wensch te kennen, dat het woord, door mij in de voormiddag-godsdiens- oefening van Zondag 15 October van den kansel der Noorderkerk gesproken, door den druk in ruimer kring mocht worden verbreid.

Toen het mij bleek, dat anderen dezen wensch deelden, besloot ik tot de uitgave, in de hoop, dat zij zou mogen bijdragen tot vorming van het Christelijk oordeel.

Ik geef het gesprokene wcl niet geheel, maar toch bijna woordelijk terug.

De opbrengst zal worden gestort in de kas van „het Roode Kruis”, dat met loffelijken ijver zich heeft opge- maakt om op het oorlogsterrein ambulance-diensten te gaan verleen.

H. M. VAN NES.

Rotterdam, 19 October 1899.

Gelezen werd:

PSALM 33.

Gezongen werden:

GEZANG 193 : 1.

PSALM 146 : 2 en 3.

PSALM 33 : 8 en 9.

GEZANG 2 : 2.

De gebeurtenissen op het groote wereldtooneel vergen tegenwoordig in zulk een mate onze aandacht, dat ik meende op den kansel niet te mogen zwijgen over het onderwerp, dat onze dagelijksche gesprekken vervult. De pers licht ons voor en vormt ons oordeel; ten opzichte van het laatste heeft ook de prediking een taak te vervullen, heeft zij het recht mede haar woord te spreken.

De gebeden, ook door ons gelijk allerwegen, opgezonden, opdat de vrede mocht bewaard blijven en het gerezen geschil zonder bloedvergieten mocht worden bijgelegd, zijn niet verhoord geworden. De tusschenkomst van machtigen der aarde, zoo zij heeft plaats gehad, heeft niet mogen baten. De verzoekschriften van vele duizenden aan Englands koningin en volk hebben de gewenschte uitwerking gemist. Weinige dagen geleden is de oorlog uitgebroken tusschen Engeland en de Zuid-Afrikaansche republiek, met welke de Oranje-Vrijstaat zich verbonden heeft verklaard. Op minnelijke schikking noch scheids-rechterlijke uitspraak is meer te hopen; reeds zijn de vijandelijkheden aangevangen.

Op de vraag, aan wien de schuld van dezen oorlog te wijten is, kan slechts één antwoord gegeven worden. Want al was het ultimatum der Boeren-regeering de onmiddellijke aanleiding, dat het werd uitgevaardigd kan alleen worden toegeschreven aan de dreigend-tartende houding, die het machtige Britsche rijk reeds lang had aangenomen.

Evenmin kan het worden betwijfeld, dat het gansche Nederlandsche volk in dezen oorlog de zijde der Boeren gekozen heeft, met wie het verwant is in afkomst en taal, voor een groot deel ook in geloof. Geen wonder, dat wij in dezen strijd een belangstelling voeden en toonen, alsof er onze eigene belangen mede gemoeid waren; in zekeren zin is dit ook zoo, daar de invloed van het Hollandsche element in Zuid-Afrika op het spel staat.

Druk worden de kansen besproken, en hartelijk is de wensch, dat de kleine Alexander het van den grooten winnen moge, gelijk het meermalen in de geschiedenis der menschen is voorgevallen. Daar wordt op gewezen, dat de oorlog tegen een volk altijd een hachelijke onderneming is geweest, die niet zelden den aanvaller duur is te staan gekomen. Dat de Boeren zoo uitnemende schutters zijn en op zoo voortreffelijke wijze van hun terreinkennis weten gebruik te maken, wordt gesteld tegenover het feit, dat de Engelschen telkens nieuwe duizenden kunnen aanvoeren om ten slotte met verpletterende overmacht allen tegenstand te breken. Dan wordt er gewezen op de internationale verwickelingen, die het gevolg kunnen zijn van een mogelijke overwinning aan de zijde van het Britsche leger; reden, waarom men de tusschenkomst der Europeesche mogendheden verwacht, die het niet zoo ver zullen laten komen.

Zoo wordt er rekening gehouden met allerlei factoren die alle zeker hun gewicht in de schaal zullen leggen, maar waarvan niemand weet, hoe zwaar dat gewicht nu wel zijn zal. Ik acht het mijn roeping om te wijzen op één factor, die dikwijls vergeten wordt, doch ten slotte alles beslist. Daar is Een, die het lot van vorsten en

volken in zijn almachtige hand houdt, die ook den oorlog tusschen Engeland en de Boeren-Republieken het einde zal doen vinden, dat Hij er over beschikt naar Zijn welbehagen.

Laat ons het toch niet vergeten, *dat het God is, die de geschiedenis maakt!*

Daarom wil ik uwe aandacht vestigen op *twee beginselen*, die wij telkens in de wereld, ook in dezen oorlog, tegenover elkander zien optreden.

Het eene is *het zelfvertrouwen*, en het andere *het vertrouwen op God*.

Het eene is gegrond op *het recht van den sterkste*.

Het andere zoekt zijn kracht in *de sterkte van het recht*.

Het eene laat God los, omdat het aan zichzelf genoeg heeft.

Het andere neemt zijn toevlucht tot den God des rechts, die het recht handhaaft.

Die twee beginselen nu vind ik tegenover elkander gesteld op menige plaats der Heilige Schrift; ook in den Psalm, die ons werd voorgelezen, en waaraan ik den tekst voor mijn prediking ontleen.

Psalm 33: 16—19. Een koning wordt niet behouden door een groot heir; een held wordt niet gered door groote kracht; het paard feilt ter overwinning, en bevrijdt niet door zijne groote sterkte.

Ziet, des Heeren oog is over degenen, die Hem vreezen, op degenen, die op zijne goedertierenheid hopen; om hunne ziel van den dood te redden, en om hen bij het leven te houden in den honger.

Een koning wordt behouden door een groot heir; een held wordt gered door groote kracht; het paard feilt niet ter overwinning en bevrijdt door zijn groote sterkte.

Ziedaar het eene beginsel, dat in de aangehaalde plaats der Schrift wordt veroordeeld, in zijn onwaarde tentoongesteld. Het beginsel niettemin, dat nog altijd door zeer velen wordt aangehangen; ja — laat ons eerlijk zijn — waarmede wij het allen eens zijn, zoodra wij God vergeten.

Het groote krijgsleger is het vertrouwen van den vorst; hij zal er alles en allen, die hem tegenstaan, mede kunnen verpletteren; immers, zoo het eene deel komt te vallen, staat reeds het andere gereed om de plaats der verslagenen in te nemen. De groote kracht maakt den held onverwinnelijk; wie met hem strijden, zijn allen zwakker dan hij, zoodat niemand iets tegen hem vermag. Het paard zal zeker ter overwinning voeren wie het berijdt; door zijn groote snelheid, die lacht met allen afstand, komt het iederen vijand voor; zijn sterkte en zijn volhardingsvermogen laten niet toe, dat immer zijn ruiter in de handen des tegenstanders vallen zou.

Zoo werd er gedacht en gesproken ten tijde van den psalmdichter; zoo wordt er gesproken en gedacht in onze dagen. Voortreffelijke artillerie en moorddadige kogels, rookloos kruit en gepantserde treinen, mauser-geweren en bajonetten beslissen alles. Voeg daarbij een uitnemende krijgstucht en de leiding van een ervaren veldheer, die het leger, waarover hij gebiedt, dubbel sterk maakt; wie zal er twijfelen aan de overwinning, waar zulk een leger haar zoekt te behalen? En allerminst dat leger zelf, dat

in trotsch zelfvertrouwen voorttrekt; dat weet de sterkste te zijn, verreweg de sterkste en er staat op maakt, dat de sterkste altijd triomfeert en den weg tot elken troon zich gebaand ziet. In den strijd om het bestaan wordt immers de zwakkere teruggedrongen, uitgeworpen; vindt hij geen plaats meer, daar alle plaats wordt ingenomen door wie machtiger is dan hij. Wat doet het er toe, of alle zedelijk recht wellicht aan de zijde van den zwakste wordt gevonden? De macht staat bovenaan in de wereld, en het recht volgt uit de macht; er is ten slotte geen ander recht dan *het recht van den sterkste*, ook al heeft dit alle blijk van grievend onrecht te wezen.

De stichting van wereldrijken berust altijd op dit beginsel. Zoo zijn zij ontstaan, die machtige rijken van het verleden, van Assyrië en Babylonië, die alle volken binnen hun bereik — ook Israëel heeft het ondervonden — onderwierpen en dwongen met ijzeren wet. Zoo zette ALEXANDER DE GROOTE de grenzen van het Macedonische rijk uit in de niet te breidelen eerezucht van den wereldveroveraar. Zoo slokte het monster van het Romeinsche rijk, van welks keizer eenmaal een gebod kon uitgaan, dat de geheele wereld zou beschreven worden, de afzonderlijke natiën op, niet achtend op de eigenaardigheid der volkeren, noch van hun taal, noch van hun godsdienst. Zoo deed de Fransche overweldiger in het begin dezer eeuw den geesels triem des drijvers voelen aan Europa's vorsten en volkeren, die hij als een kudde voor zich uitdreef. Voor die verzoeking schijnt Amerika te gaan bezwijken, dat den oorlog, uit menschlievendheid ondernomen, gaat gebruiken om eigen grondgebied duurzaam te vergrooten. Voor die verzoeking bezwijkt Brittanje,

dat, trotsch op een rijk, waarin de zon niet ondergaat, overal de eerste rol wil spelen op het wereldgebied, en al verder voortspoedt op de baan zijner imperialistische staatkunde.

Het wereldrijk is de caricatuur van het Koninkrijk der hemelen. Beide willen alle natiën in zich vereenigen, maar terwijl het laatste de eenheid begeert op zedelijken en geestelijken grondslag, laat het eerste zich door geene andere motieven dan zelfzucht en heerschezucht leiden. Waar het eene geen ander recht laat gelden dan het recht der liefde, decreteert het andere, dat de mindere den meerdere moet dienen, en naast den meerdere geen recht heeft op een eigen bestaan.

Tegenover het beginsel van het zelfvertrouwen zet de Schrift een gansch ander.

Ziet, des Heeren oog is over degenen, die Hem vreezen, op degenen, die op zijne goedertierenheid hopen, om hunne ziel van den dood te redden, en om hen bij het leven te houden in den honger.

Dit is tegenover het recht van het sterkste, dat onvoorwaardelijk ontkend wordt, *de sterkte van het recht*, zooals dat recht gehandhaafd wordt door den Heer der heirscharen, wien het geen verschil maakt door veel of door weinig te verlossen.

Dat is *het standpunt des geloofs*; het eenige, dat de Christen mag innemen, terwijl het ander, omdat het God buiten rekening laat, *het standpunt des ongeloofs* is. Het geloof stelt tegenover de stoffelijke de geestelijke wereld, en het vertrouwt, dat de tweede de eerste beheerscht. Het is er van overtuigd, dat niet het geweer en de sabel,

maar God regeert, die de lotgevallen van vorsten en volken naar zijn welgevallen bestuurt. In de hand van dien God zijn de veldslagen, en Hij is het die de overwinning en de nederlaag geeft. En Hij is de Almachtige. Ook de grootste legers blaast Hij weg met den adem zijns monds, en de geweldhebbers der wereld vermogen niets tegen Hem. Wie Hem vreest en hoopt op zijn goedertierenheid, die heeft de beste partij gekozen, en al staat hij gansch alleen, hij heeft een Bondgenoot, die tegen alle vijanden ruimschoots opweegt.

Ik denk aan het verhaal in II Kon. 6, als ELISA te Dothan is ingesloten door paarden, en wagenen, en een zwaar heir van den koning van Syrië. De dienaar van den man Gods ziet geen uitkomst en acht zijn meester verloren, maar de profeet wekt hem op om niet te vreezen, daar er aan hunne zijde meer zijn dan aan den kant der vijanden. En op het gebed van den man Gods worden de oogen van den jongen geopend, dat hij zag, en ziet, de berg was vol vurige paarden en wagenen rondom Elisa.

Hier is een onzichtbare factor in de wereldgeschiedenis, maar die toch ten slotte alles beslist; ja, eigenlijk de eenige levende macht, die de anderen doet gaan, waar zij wil en hen gebruikt tot bereiking van hare doeleinden.

Maar het is geen wonder, dat deze macht zoo vaak wordt vergeten, en evenmin dat de sterke met haar nog minder rekening houdt dan de zwakke. Wie in de minderheid is, ziet uit naar bijstand; ook hier leert de nood de oogen op te heffen naar de bergen, van waar de hulp komen zal. Wie in de meerderheid is, denkt aan zich zelf genoeg te hebben en rekent niet met

God, dien hij meent niet te behoeven. Nog eens, het is geen wonder, want de stoffelijke wereld is de eenige, die gezien wordt, en door de macht, welke zij ten toon spreidt, verblindt zij niet zelden ons geestelijk oog, terwijl zij ons doet sidderen, waar die macht zich tegen ons keert. Het is altijd een daad van geloofsmoed geweest om met den apostel te zeggen: Wij merken niet aan de dingen, die men ziet, maar de dingen, die men niet ziet. Men kan dat geloof hebben in de dingen van het eigen persoonlijk leven en het verliezen, waar het lot van geheele staten en volken op het spel staat. En hoe zelden wordt het dan nog in dat persoonlijk leven getoond!

Maar het moge dan ook al geen wonder zijn, dat ook de Christenen in hunne kansberekeningen dien onzichtbaren factor buiten rekening laten, zij mogen het toch niet doen, ja, het is hun plicht om dien bovenaan te schrijven op hun lijst. Onze stamverwanten in Zuid-Afrika geven ons daarin een goed voorbeeld; zij spreken telkens hun vertrouwen op God uit, en wij mogen toch wel aannemen, dat zij dat niet enkel doen, omdat zij weten verreweg de zwakste partij in getalsterkte en oorlogsmateriaal te wezen. Daar moge, en niet alleen door de Engelschen, terecht gezegd worden, dat zij in menig opzicht achterlijk zijn en de reuzenschreden der beschaving niet hebben bijgehouden, wij prijzen hen gelukkig, dat zij nog niet zoover gevorderd zijn in de ontwikkeling onzer eeuw, dat zij het geloof aan een levenden, persoonlijken God en een onzichtbare wereld naar het rijk der sprookjes hebben verwezen. Als zij zich op den God des rechts beroepen, dan is dit voor hen geen

holle phrase, geen zinledige redekunstige figuur, maar volle werkelijkheid. En reeds dit is iets goeds van dezen oorlog, dat de naam Gods telkens weder gevonden wordt in de kolommen onzer groote bladen, die alle zulk een loffelijken ijver toonen om de zaak der Boeren te bepleiten: een naam, die anders maar al te vaak gemist wordt, of slechts met schouderophalen wordt uitgesproken.

Gelukkig, ons geslacht is nog niet zoo ver, dat het onbewimpeld het recht van den sterkste zou bepleiten, en zoolang de mensch een geweten heeft, zal hij blijven erkennen *de sterkte van het recht*. En wij zijn er allen in dezen oorlog van overtuigd, dat het recht onbetwistbaar aan de zijde der aangevallenen, dat is der Boeren, is. En zeker, wij houden er ook rekening mede, dat wie overtuigd is van zijn goed recht dat recht verdedigen zal met dapperen moed en onwankelbare standvastigheid; wij vergeten het niet, dat de liefde voor den eigen grond, de liefde voor het eigen, onafhankelijk, bestaan de kracht der strijders verdubbelt. Maar als wij niets anders hadden dan dat, dan zouden wij toch altijd het pogen der Boeren bijna wanhopig moeten noemen; dan zouden wij moeten voorspellen, dat Engeland, na misschien eerst menige nederlaag te hebben geleden, zoo straks met verpletterende macht den zwakken tegenstander zal verbrijzelen.

Evenwel wij hebben iets anders, of liever wij leiden uit dat goed recht der Transvaal iets anders af. Wij achten het vertrouwen der Boeren op God gegrond; wij oordeelen, dat onze tekst met zijn tweede beginsel door hen voor hun eigen zaak mag aangehaald worden; wij gelooven aan de sterkte van het recht, omdat wij ge-

looven, *dat God het recht handhaaft*. En daarom durven, mogen en moeten wij ook voor de zaak der Boeren bidden.

En als wij dit geloof niet hadden, dan zien wij niet in, hoe wij van de sterkte des rechts zouden kunnen spreken. Deze onderstelt een levenden God, en moet daarom, door wie dit geloof niet deelt, beschouwd worden als een verouderd begrip, als een overblijfsel uit een voorbijgegangene periode der beschaving. Wij hebben er niets tegen, integendeel wij verblijden er ons over, dat ook diegenen, die aan God en godsdienst den rug hebben toegekeerd, blijven spreken van recht tegenover macht, blijven gelooven aan een zedelijke wereldorde, die hooger is dan de natuurlijke, maar wij meenen, dat zij door zoo te spreken aan hun beginsel, zij het dan ook met een gelukkige inconsequentie, ontrouw worden. Een zuiver materialistische wereldbeschouwing laat geen plaats voor het edele, daar dit edele zich kant tegen de heerschappij der materie; laat geen plaats voor het recht in zedelijken zin, daar dit recht geen materieële grootheid vertegenwoordigt en niet in cijfers is te brengen; moet er noodwendig toe komen om geen ander recht te erkennen dan het recht van den sterkste. Wil de wetenschap het ons niet leeren, hoe de meerdere telkens den mindere verdringt, daar de minderwaardige toch altijd ten slotte den ongelijken strijd om het bestaan moet opgeven? En waar het openlijk verkondigd wordt, hoe verantwoordelijkheid en toerekenbaarheid verouderde begrippen zijn, die van het wetenschappelijk erf zijn uitgebannen, wat plaats blijft daar over voor goed en kwaad, voor recht en onrecht, wat plaats voor het geweten? Gelukkig, dat dit laatste aan geen enkel banvonniss ge-

hoorzaamt; dat het ook hem, die wetenschappelijk van zijn onbestaanbaarheid overtuigd is, niet met rust laat.

Welnu, dat geweten laat ons de sterkte van het recht gevoelen, omdat het ons spreekt van den God des rechts, die het recht handhaaft. Zijn oog is over degenen, die Hem vreezen en op zijn goedertierenheid hopen.

De twee beginselen staan lijnrecht tegenover elkander. Het eene is het beginsel der menschen, die God hebben losgelaten. Het andere is het beginsel dergenen, die Hem vreezen.

Wij achten die beide beginselen ook in den pas uitgekomen oorlog vertegenwoordigd, en niemand behoeft er over te twijfelen, aan welke zijde wij elk der beide geplaatst achten.

Maar toch maken wij een, noodzakelijk, voorbehoud. Immers nergens ter wereld, in geen enkelen strijd, zijn beginselen zuiver en ongemengd tegen elkander opgetreden. Geloof en ongeloof zijn, gelijk GÖTTE het uitdrukte, de twee machten, die de wereldgeschiedenis beheerschen; maar nimmer is aan de eene zijde enkel geloof, en aan de andere louter ongeloof aanwezig geweest. Het zelfvertrouwen en het vertrouwen op God zijn gewoonlijk in denzelfden mensch met elkander gemengd.

Zoo zou ik dan ook niet gaarne den indruk geven, of ik de Engelschen als een volk van duivels en de Boeren als een volk van engelen wilde voorstellen. Beide natiën hebben hunne fouten, beide hebben hunne deugden. En wij mogen niet vergeten, dat, waar de tijdsomstandigheden beurtelings goede en kwade eigenschappen op

den voorgrond plaatsen, ons daardoor gevormd oordeel licht gevaar loopt onbillijk te worden.

Dat de zogenaamd hogere politiek dikwijls van zeer lagen aard is, ook bij Christen-natiën, had de geschiedenis ons reeds meermalen geleerd; het valt nu slechts te meer op na de schoone verwachtingen, waartoe de Vredes-Conferentie heeft aanleiding gegeven. Altijd weder komt het uit, dat de psalmdichter (Ps. 146) gelijk had, toen hij uitriep: Vertrouwt niet op prinsen, op des menschen kind, bij hetwelk geen heil is. De zelfzucht en de heerschzucht, die bij den enkelen mensch zulk een groote rol speelt, oefent niet minder invloed op de regeeringen. Zoo schrijdt ook het Britsche rijk voort op de baan van het imperialisme, en bezwijkt het hoe langer hoe meer voor de machtige verzoeking, welke in den droom van het wereldrijk gelegen is. En zeker zijn nu de goudvelden de onmiddellijke aanleiding tot den oorlog, en hebben wij recht om te spreken van een troep avonturiers, van gouddorst en gewetenloos kuipende staatslieden, maar het eigenlijk, en ook uitgesproken, doel is de oppermacht van het Engelsche element in Zuid-Afrika, dat ook heerschen wil over het land, dat het ten Noorden en ten Zuiden houdt ingesloten. Daarom hebben wij het volste recht om te spreken over dat beginsel van het recht van den sterkste, maar wij mogen bij het vellen van ons, rechtvaardig, vonnis niet uit het oog verliezen, hoe sterk de verzoeking is. Niet zonder reden wordt in de Schrift gewaarschuwd „Wordt niet ijdel, als het vermogen overvloedig aanwast”, en dat woord blijft gelden, ook als dat vermogen niet door onderdrukking of rooverij (Ps. 62 : 11) verkregen is.

Ook hier geldt de uitspraak, dat, wie meent te staan, toe moet zien, dat hij niet valle.

Maar laat ons verder niet vergeten, dat het Engelsche volk op zich zelf niet mag aansprakelijk gesteld worden voor deze „hoogere” politiek, ook al geven wij gaarne toe, dat de Britsche trots hier luide zijn woord medespreekt en de wraakneming over een Majuba de oorlogsvlam stellig hooger doet uitslaan. Ik ben er zeker van, dat het meerendeel der Engelschen met deze preek het volkomen eens zou zijn, alleen de rollen in geheel tegengestelden zin verdeelende. *) De publieke opinie is op het punt der Boeren allerminst goed te spreken, en de ergste staaltjes van onbeschaafdheid en half-wilde wreedheid worden omtrent dezen gretig geloofd. Evenzeer als geheel Europa, en Engeland niet het minst, zich heeft verbaasd over en geërgerd aan de verwarring van het zedelijk oordeel, die in Frankrijk heerschte en nog heerscht met betrekking tot het proces-DRELFUS, zoo verbaast en ergert zich thans heel Europa, en Frankrijk niet het minst, ten opzichte van die zelfde verwarring in Engeland met betrekking tot den Transvaalschen oorlog. Het feit is, dat in beide landen de publieke opinie op groote schaal is misleid door de pers, en het volk zelf niet verantwoordelijk mag worden gehouden voor zijne eigen uitingen.

Zoo kunnen de Engelschen er te goeder trouw van overtuigd zijn, dat zij den strijd hebben aangebonden tegen verdrukking en onrecht; dat zij ook in dezen oorlog

---

*) Hoe waar dit is, bleek weinige dagen na het uitspreken dezer woorden uit het verslag der Parlements-zitting. Immers daar is het uitgesproken onder instemming van een overgrootte meerderheid, dat Engeland zelden een oorlog heeft ondernomen, waarin het zoo zeker was van te strijden voor de zaak van rechtvaardigheid en vrijheid.

hun wereldhistorische roeping vervullen en als echte kinderen der negentiende eeuw het licht der beschaving gaan op den kandelaar plaatsen in het duistere werelddeel. En al tasten zij nu hierin ten eenen male mis, het mag toch niet door ons ontkend worden, dat ditzelfde Engeland, dat zoo dikwijls zich om zijn staatkunde trouweloos moest hooren noemen, in meer dan één opzicht vooraan staat in de rij der natiën. Niet alleen bekleedt het met eere zijn plaats in de wetenschap en de letterkunde — om van handel en nijverheid te zwijgen, waarin ieder zijn groote beteekenis erkent, — maar ook op godsdienstig gebied, met name in den zendingsarbeid, geeft het anderen landen een beschamend voorbeeld. Teert ook onze eigen stichtelijke lectuur niet voornamelijk op hetgeen aan de overzijde van het Kanaal werd geschreven? Het zou dwaasheid wezen dit alles te vergeten, nu wij reden hebben om op Engeland te toornen; eerst dan hebben wij recht om de kwade eigenschappen te veroordeelen, als wij de goede hebben gewaardeerd. Helaas, dat dit groote volk voor de verzoeking bezwijkt en recht van den sterkste laat gelden; dat dit volk van krachtig geloof en vurigen ijver vermetel wordt in zelfvertrouwen en in ongeloof God vergeet. Het is de les van Gods Woord en de les der geschiedenis tevens, *dat een wereldrijk slechts ontstaat om onder te gaan.*

Aan de andere zijde strijdt het volk der Boeren voor vrijheid en zelfstandigheid; inderdaad draagt deze oorlog het karakter van een bevrijdingsoorlog, van een strijd ondernomen uit zucht tot zelfbehoud. Ieder behalve de Engelschen erkent hun goed recht, terwijl de sympathie, die altijd voor den zwakke gevoeld wordt, aanmerkelijk is

versterkt door de wijze, waarop hun tegenstander hen tot het uiterste heeft gedreven. Zij roepen den naam des Heeren aan, en rekenen op zijn bescherming tot behoud en vaster bezit van wat hun het dierbaarst is. Hier is inderdaad dat tweede beginsel aan het werk, de sterkte van het recht, het vertrouwen op God.

Maar ook hier willen wij billijk zijn; ook de Boeren zijn niet volmaakt. En ik houd het voor zeker, dat de waarachtig vromen onder hen, met President KRUGER vooraan, wiens vroomheid door niemand verdacht wordt, in dezen oorlog, die over hen is losgebroken, allereerst zullen zien een oordeel, een tuchtiging Gods ook voor hunne zonden. Maar afgezien daarvan — en dit is natuurlijk een zaak, waarover wij niet kunnen noch mogen oordeelen — kunnen wij toegeven, dat er rechtmatige grieven zijn, schoon zij veel te breed worden uitgemeten; de concessies, waartoe de Regeering zich bereid heeft verklaard, zijn er het bewijs van. En toch zouden wij ons geweten verkrachten, indien wij in dezen strijd niet geheel de zijde der Boeren kozen, en hun hartelijk toewenschten en voor hen baden, dat de zegepraal de hunne mocht zijn.

En durven wij dit nu ook voorspellen? Wij hebben, onder, maar ook ondanks, ons voorbehoud de beide beginselen in dezen Engelsch-Transvaalschen oorlog tegenover elkander geplaatst gezien; durven wij nu te zeggen dat de Boeren het winnen zullen? Oogenshijnlijk zouden wij er alle recht toe hebben. Immers het recht is sterker dan het geweld; God is machtiger dan de Engelschen. Maar wij wagen ons niet aan een profetie, want de wegen Gods zijn duister.

Het zou niet de eerste maal zijn, dat de meerdere voor den mindere wijken moest en het recht zegevierde in de wereld. Onwillekeurig denken wij aan onzen eigen strijd tegen Spanje, dat ook een rijk was, waarin de zon niet onderging, en toch niet overmocht het volk, dat, aanroepend den naam des Heeren, streed voor de vrijheid van nationaal bestaan, de vrijheid van godsdienst. Wij denken aan de Armada, de onoverwinnelijke vloot, die door Gods adem werd verstrooid. Wij denken aan het machtig leger van Sanherib, waarvan in één nacht de engel des Heeren honderd vijf en tachtig duizend man sloeg, zoodat zij des morgens doode lichamen waren (II Kon. 19:35). Zoo heeft Hizkia, die de smaadbrieven voor des Heeren aangezicht had uitgebreid, ervaren, dat Gods oog over Juda waakte en zijn arm sterk was om te verlossen. Zoo kan het ook thans door de Boeren worden ondervonden.

Maar het kan ook anders geschieden. Hoe vaak heeft God het niet toegelaten, dat het geweld op den troon steeg, en de zwakkere door den sterkere werd vertrappt! Zag niet menig wereldveroveraar langen tijd zijn vaart door niets gestuit? Heeft niet menig wordend wereldrijk zijn toeleg zien gelukken? Heeft NAPOLEON niet macht ontvangen om te heerschen en te vernielen zooveel hem lustte? En wij Christenen behoeven er elkander toch waarlijk niet aan te herinneren, dat het onrecht in deze wereld triomfeeren kan; waar is die triomf duidelijker dan aan het kruis van Golgotha!

Wij houden de hand op den mond, en wachten af, wat God doet in zijn ondoorgrondelijken Raad. Zal het Hollandsch element in Zuid-Afrika worden ten onder gebracht? Zal de macht van het Britsche rijk zich opnieuw

uitbreiden, of zal zij een gevoeligen stoot ontvangen tot breking van haar overmoed? Wij weten er niets van; wij weten alleen, dat de gruwelen van den oorlog zijn uitgebarsten en de wereld het schouwspel ziet, gelijk een Italiaansch blad het heeft uitgedrukt, dat de eene Protestantsche staat den anderen, een in geloof, zoekt te vernietigen, en zoo op nieuw een breuk wordt geslagen in de eenheid der Kerk.

Maar wij weten toch ook iets anders. God regeert de wereld, en Hij leidt hare lotgevallen tot verheerlijking van zijn Naam. Uit het kwade doet Hij het goede voortkomen, uit nederlaag zoowel als uit zegepraal. Het onrecht van Golgotha was tevens het hoogste recht, en het kruis werd de boom des levens. Uit de ramp wordt menigmaal de zegen geboren. Ook door droefheid en ellende wordt er in de harten plaats gemaakt voor den Christus Gods.

En wij weten nog iets. Het onrecht moge zegevieren; het is slechts voor een tijd, terwijl het recht de eeuwigheid voor zich heeft. Alle overwinningen, die enkel op het recht van den sterkste berustten, bleken ten slotte noodlottig te zijn. De wereldrijken zijn alle onder gegaan. *Wie God loslaat, teekent zijn eigen doodvonnis.* Het was een Engelsch staatsman, die het onlangs zijn eigen volk heeft toegeroepen: Weet wel, wat gij doet; nu gij u tegen den zwakkere opmaakt in onrechtvaardigen oorlog, zult gij misschien hem vernietigen, maar zeker vernietigt gij uzelf.

Daar is groot verschil tusschen succes en zegen. Het eerste kan volgen op het zelfvertrouwen, de laatste

gaat alleen gepaard met het vertrouwen op God. En zelfvertrouwen is God loslaten, is vleesch tot zijn arm stellen, is ongelooft.

Die twee beginselen gelden voor een volk, zij gelden ook voor een partij, zij gelden voor den enkelen mensch. Wie vleesch tot zijn arm stelt — om het even of dat vleesch gedekt wordt door een staatkundige of een godsdienstige leuze, of het ruw geweld dan wel slimme partijtactiek is, of er gestreden wordt op het slagveld of bij de stembus — laat God los en staat aan den kant van het ongelooft.

Nog altijd is er de keuze tusschen het recht van den sterkste en de sterkte van het recht. Het eerste beginsel is zoo verleidelijk; het triomfeert zoo vaak in deze wereld. Het tweede eischt dat vertrouwen op God, dat alleen kan gevoed worden door hen, die zijn Naam vreezen. Maar alleen dit tweede is het rechte, want God is het, die de geschiedenis maakt.

Moge dat vertouwen op God in het hart der Boeren onwankelbaar vast staan; moge het meer en meer het beginsel ook van ons leven worden.